



Ny artikelserie | **Personer Jesus mødte [1]**

FATTIGE RIGE **SPEDALSKE** KLOGE KVINDER LEDERE UDSTØDTE ARBEJDERE HEDNINGER PRÆSTER

Jesus mødte typer af enhver slags. Fattige, rige, kloge, udstødte, fremmede osv. Tilsyneladende var der ingen ydre restriktioner eller adgangskrav for et møde med Jesus. Én gang forsøger disciplene sig med dog i

det mindste at hindre ubetydelige børn i at tage dyrebar tid fra deres Mester – uden held! Disse møder er afgørende for at forstå, hvad Jesus ville. Ofte kræver det dog kendskab til samtiden for at fornemme,

hvad der er på spil. Derfor begynder vi i TEL med dette nummer en ny artikelserie, der sætter fokus på Jesu møde med mennesker i lyset af arkæologien og samtidshistorien.

Jesu møde med et levende lig

*Af Morten Hørning Jensen, ph.d.,
lektor på Menighedsfakultetet og redaktør af TEL*

Spedalskhed var på Jesu tid en tredobbelt katastrofe. Ikke blot var man syg, man blev også isoleret fra sin familie og sin landsby og udelukket fra at komme i templet og synagogen. En spedalsk blev betragtet som et levende lig, der spredte urenhed, hvor vedkommende kom frem. Måske er det baggrunden for, at Jesus blev dybt berørt over at møde en spedalsk og ganske overraskende rakte hånden ud for at røre ved ham.

PROVOKERENDE ULÆRD MESSIAS

Folk rev sig i håret – eller skægget – over Jesus. Særligt de kloge på Skrifterne og de jødiske traditioner: "Har vi ikke ret i at sige, at du er en samaritaner og besat af en dæmon?", vrængede de jødiske ledere af ham efter en lang diskussion på tempelpladsen (Joh 8,48).

Problemet med Jesus var, at han ret direkte lagde sig ud med bestemmelserne i Moseloven. Han spiste med toldere og syndere (Mark 2,15-17). Han helbredte på en sabbat (Mark 3,1-6). Hans disciple spiste uden at have rensset hænderne rituelt (Mark 7,2).

Jøderne var nok klar over, at Gud i skrifterne havde talt om, at der skulle komme en ny Moses – en ny lovudlægger (5 Mos 18,15-18). De kendte også profeternes tale om en ny pagt, hvor loven skulle skrives på ny i folks hjerter (Jer 31,31-34). Men hvordan kunne de vide, at Jesus var opfyldereren af dette? Med hvilken ret gjorde han, som han gjorde (jf. f.eks. Mark 11,28)?

Faktisk skulle man blot have lyttet minimalt efter i sabbatsskolen for at se, at det gik den gale vej med Jesus. Lovens primære formål var jo at rense folk fra urenhed og synd, så de kunne træde frem for Gud i templet. Og når Messias kom, skulle han skrue op for renselsesprocessen. Han skulle forberede Israels folk til at møde Gud.

Forventningen om Messias var samtidig en forventning om renhed og lovoverholdelse. Og netop på Jesu tid skyllede der en stor renhedsbølge ind over det jødiske folk. →

En række forskellige jødiske grupperinger som farisæerne, saddukæerne og essæerne så dagens lys. Alle kæmpede de om at tolke loven bedst muligt, så man var parate til at møde Gud.

Det var denne renhedsiver, Jesus kom i karambolage med, da han rørte ved syge og omgikkes syndere og hedninger. Jesus var ikke alene grænseløst provokerende. Han var som en ulærd elefant fra Nazaret i den jødiske 'lovbutik'.



Spedalskhed kan spores på skeletter, da den langsomt nedbryder knoglerne. På det første billede ses et normalt kranium. På det næste et middel angrebet kranium og på det sidste et voldsomt angrebet kranium. Bemærk de indsunkne huller ved øjnene og næsen.
Foto: © Jesper L. Boldsen.

SPEDALSKHED FORURENER

Renhedsproblemet med Jesus bliver specielt tydeligt i hans omgang med spedalske. Spedalskhed blev nemlig anset for at være et særligt renhedsproblem. Havde man sygdommen, blev man betragtet som en radioaktiv kilde, der udstrålede urenhed, hvor man kom frem.

Hvad gør uren ifølge Moseloven? En mulig rød tråd gennem de mange love er, at de skulle sikre orden og hindre omgang med de ting, der bringer uorden. 'Uordentlige ting' minder om jordens forbandelse og ødelæggelse og den uorden, syndefaldet bragte med sig. F.eks. gør omgang med lig en person uren. Dét berører man døden. Det samme gør udflåd af forskellige typer, fordi den normale orden er brudt (jf. 3 Mos 22,4).

Og det var præcis problemet med den kategori af sygdomme, der i Moseloven kaldes "spedalskhed": Kroppen er åbenlyst ikke i orden. Huden bobler, falder af, får hvide pletter mv. Faktisk tilhørte en spedalsk samme urenhedskategori som et lig. Blot endnu værre, da den spedalske som et "levende lig" kunne bevæge sig rundt og smitte med sin urenhed.

Derfor er loven om spedalskhed den længste enkeltlov i GT (3 Mos 13-14). Nøje instrueres der om de ting, den spedalske skal gøre for at undgå at sprede sin urenhed: For det første skal han bære "iturevne klæder" ligesom hans hår skal hænge løst og ansigtet være tilhyllet. Dernæst skal han aktivt advare folk og råbe "Uren, uren!" Og endelig skal han "bo isoleret og opholde sig uden for lejren" (3 Mos 13,45-46).

Spedalskheden blev dermed en op-hobning af ulykker – en tredobbelt ulykke: *Fysisk* set var man syg. *Socialt* set var man isoleret fra sin familie i lejren. Og endelig var det *religiøst* set en isolering fra telthelligdommen. Kun hvis den spedalske blev helbredt, kunne han igen bringe ofre til Herren (3 Mos 14,10-31).

VAR DET SPEDALSKHED PÅ JESU TID?

Selve pointen i loven om spedalskhed er altså tydelig nok. Der er tale om en form for sygdom, der bringer kroppen i

NYT KLOKKE AF GULD

En lille klokke af rent guld er blevet fundet i den kloak, der løb under Jerusalems hovedgade på Jesu tid. Fundet blev gjort nede under "Robinsons Bue", en stor trappe, der førte ned fra tempelpladsen til hovedstrøget.

Den enestående guldklokke har en lille ring i toppen, så den kunne syes på en kjortel. Ypperstepræsten bar sådanne klokker på sin embedsdragt. Hvordan guldklokken kunne havne i bunden af kloakken uden for tempelpladsen, er en gåde; men årsagen skal måske søges i de voldsomme begivenheder omkring templets fald i år 70. Læs mere på TELs linkside.



Denne lille klokke af guld har måske siddet på en præstedragt.
© Israel Antiquities Authority.

uorden og dermed gør uren. Derfor skal den ramte isoleres for ikke at smitte andre med den urenhed.

Derimod er det mindre tydeligt, hvilken type eller typer af sygdom, der tales om i loven set ud fra en moderne medicinsk forståelse. Betegnelsen, der oversættes med "spedalskhed" (*sara'at* på hebraisk og *lepra* på græsk), dækker tydeligvis over mere end vores moderne forståelse af

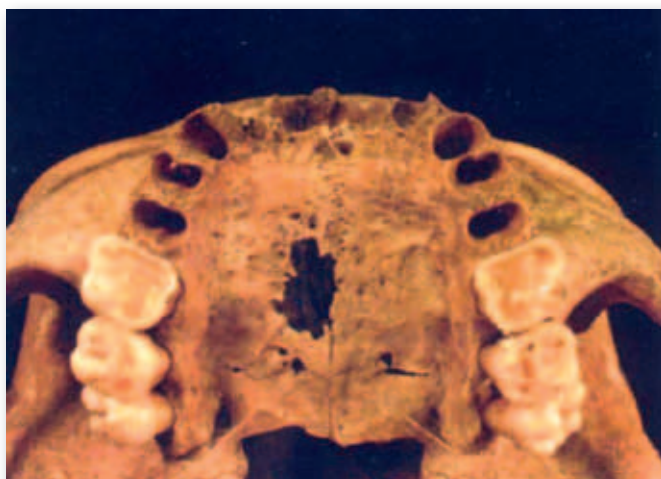
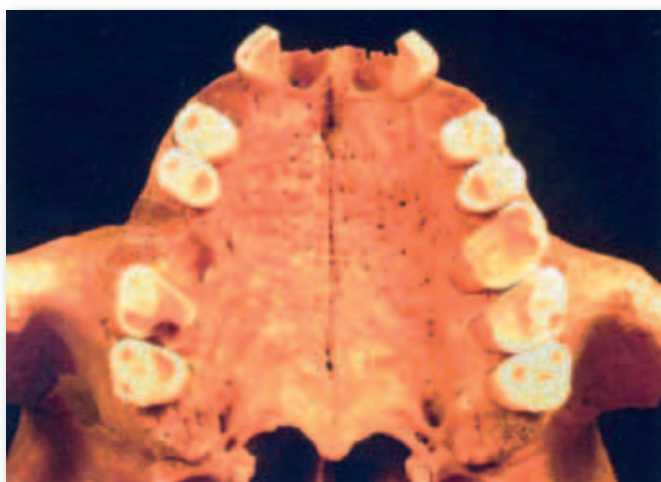
spedalskhed. F.eks. kan *sara'at* også ramme tøj og huse (3 Mos 13,47-59; 14,33-57), ligesom det kan gå hurtigt væk igen.

Moderne spedalskhed, også kaldet Hansens Sygdom (jf. tekstboksen side 8), er derimod en langsomt udviklende sygdom, der ikke var nogen lægelig helbredelse for i antikken. Græske kilder begyndte derfor også at bruge termen *elefas* eller *elefantiasis* (dvs. 'elefantsygen') om ægte spedalskhed, mens *lepra* bruges som en samlebetegnelse for en række forskellige hudsygdomme.

Det har været omdiskuteret i forskningen, hvor langt tilbage spedalskhed kan spores. Det ældste skelet med spor af spedalskhed er fra omkring 2500 f.Kr. og fundet i Indien. I Danmark er det ældste fund fra omkring år 200 e.Kr., mens vi i Israel skal hen til det 6. årh. e.Kr.

Der gives dog et par forklaringer på dette. For det første er det kun den blomstrende form for spedalskhed (lepromatøs spedalskhed, jf. tekstboksen side 8), der efterlader synlige spor på knoglerne i form af deformiteter.

For det andet, som foreslået af den israelske patolog og arkæolog, Joe Zias, så har de få fund af spedalske skeletter en simpel, men uhyggelig forklaring: Isoleringen af en spedalsk var i Israel så gennemført, at den også gjalt i døden. En spedalsk fik ikke lov til at blive begravet i den normale familiegrav. Det ser vi f.eks. i 2 Krøn 26,23, der fortæller, at kong Uzzija ikke kunne begraves i de normale kongegrave, da han var spedalsk. Og da knoglefund oftest gøres i forbindelse med udgravning af gravkomplekser, kan det forklare, hvorfor arkæologer endnu ikke har fundet indicier på ægte spedalskhed på Bibelens tid. →



Gebis og mundhule fra tre forskellige skeletter i hhv. normal, middel angrebet og stærkt angrebet stand. Igen spores spedalskhedens uhyggelige effekt på kroppen: Knoglerne bliver porøse og knækker sammen. På en spedalsk går kroppen langsomt i forrådnelse udefra og ind. Foto: © Jesper L. Boldsen.

Spedalskhed i NT

Vi møder spedalskhed følgende steder i evangelierne:

- Helbredelse af en spedalsk ved søen:
Matt 8,1-4; Mark 1,40-45; Luk 5,12-16.
- Helbredelse af 10 spedalske uden for en landsby ved Samaria: Luk 17,11-19.
- Omtale af helbredelser af spedalske som tegn på, at Jesus er Messias: Matt 11,5; Luk 7,22.
- Disciplene får myndighed til at helbrede spedalske: Matt 10,8.
- Omtale af syrereren Na'amans spedalskhed: Luk 4,27.
- Jesus opholder sig i Simon den Spedalskes hus i Betania: Matt 26,6; Mark 14,3.



Denne reproduktion af et håndskrift fra det 14. årh. (som her ses på væggen i Museet Ribes Viking-ger) viser en spedalsk, der ringer med en klokke for at advare forbipasserende mod at komme nær. Sygdommen var ikke blot fysisk ødelæggende, men betød også social isolation. Foto: © Wikipedia.



Spedalskhed angriber kroppen indefra som udefra. Spedalskhedsbakterien går i nervesystemet og sætter følelsesfunktionerne ud af kraft, ligesom den formerer sig bedst i kroppens yderdele som fingre, tæer, ører, næse mv. og fører til meget synlige deformiteter.

Betegnelserne *sara'at* og *lepra*, der i vores Bibel oversættes med "spedalskhed", skal altså forstås som en gruppe af synlige hudsygdomme. Herunder regnede man også ægte spedalskhed. Pointen for Bibels forfattere var ikke en præcis medicinsk diagnose, men derimod at overholde loven omkring ren og uren. Og her var sagen klar nok: Åbenlyse hudsygdomme gjorde en person uren og til en omvandrede smittebombe.

JØDER PÅ JESU TID: HOLD DE SPEDALSKE VÆK

Renhedsbølgen på Jesu tid har sat sig tydelige spor i kilderne i forhold til spedalskhed. Historieskriveren fra det første århundrede, Josefus, redegør for, hvordan spedalske skulle bo isoleret og ikke måtte deltage i tempelofringerne (Imod Apion 1.281, Krigen 6.426).

Sekten bag Dødehavsskrifterne talte også ganske tydeligt: Spedalske måtte på ingen måde komme nær det sted, hvor sektens medlemmer læste fra Skriften og indtog deres hellige fællesskabsmåltid (jf. citatet i tekstboksen side 7).

De lidt senere rabbiniske skrifter fra det andet århundrede og frem bruger lange afsnit på at diskutere spedalskhed, og hvordan man kunne undgå at blive smittet med urenhed. Ét sted nævner ligefrem, at man måtte kaste sten efter spedalske for

Spedalskhed i Danmark

I middelalderens Danmark drev den katolske kirke en lang række såkaldte leprosarier eller Sankt Jørgensgårde. Her blev spedalske isoleret og levede i et samfund adskilt fra det normale samfund, indtil sygdommen langsomt tog livet af den smittede. Det var selvsagt en katastrofe for en familie, hvis et medlem blev ramt af spedalskhed. Præsten og den lokale læge blev tilkaldt, og hvis udbruddet blev bestemt som spedalskhed, gennemgik den smittede et helt specielt ritual, som kirken havde lavet for at føre ham eller hende fra livet til døden. Foran familien blev den smittede erklæret for død af præsten, der kastede indviet jord på vedkommende. Alle ejendele blev taget fra ham eller hende; en eventuel ægtefælle var fri til at gifte sig igen, og familien var i øvrigt løst fra sine forpligtelser over for den syge. Når vedkommende så ankom til Sankt Jørgensgården, lød velkomsthilsnen: "In mundo mortuus, sed in Christo vivas" – Du er død i verden, men skal leve i Kristus.

at få dem til at holde afstand (Leviticus Rabbah 16,3)!

Faktisk tyder noget på, at en spedalsk blev set som en "levende død". Allerede i GT kobles døden med spedalskhed (4 Mos 12,12, jf. 2 Kong 5,7; Job 18,13), og rabbinerne sagde, at det var ligeså nemt at opvække en død som at helbrede en spedalsk (Talmud, b. Ned 65b).

Derfor var isoleringen af de spedalske også sat i system. De spedalske skulle opholde sig uden for de normale byer, og rundt omkring blev der oprettet kolonier for spedalske. Den israelske arkæolog, Yigal Yadin, har ment, at byen Betania fungerede som en sådan spedalskhedskoloni på Jesu tid. Dels boede Simon den Spedalske dér (Mark 14,3), dels lå byen øst for Jerusalem →



Illustration fra en Bibel fra det 12. århundrede, der viser Jesu berøring og helbredelse af en spedalsk. Foto: © Bible Review.

Loven mod deforme i Dødehavsrullerne

Sekten bag Dødehavsrullerne, der sandsynligvis var den essæiske retning, var ekstremt optaget af lovoverholdelse. Så meget, at en gruppe under ledelse af "Retfærdighedens Lærer" drog ud af Jerusalem og grundlagde deres eget fællesskab. Her stod læsningen af loven og fællesskabsmålet i centrum. Fordi måltidet for enhver pris skulle holdes helligt, måtte ingen syg eller deform person deltage i det. Følgende citat beskriver, hvordan man søgte at afskærme sig fra urenhed fra f.eks. spedalske:

"Men ingen, som er ramt af nogen som helst urenhed, der kan ramme mennesket, har adgang til Guds forsamling. Heller ingen, der er ramt af de følgende ting, som udelukker fra at tage plads i menigheden: enhver, der er ramt på sin krop, er lam i fødderne eller hænderne, er halt eller blind eller døv eller stum eller har en synlig legemsfejl, eller er så gammel og vakkelvorn, at han ikke kan holde sig selv oppe i menigheden; de må ikke komme og tage plads i menigheden af de navnkundige mænd ..." (Sektreglen 2,3-9, fra *Dødehavsskrifterne og de antikke kilder om essæerne i ny oversættelse*, red. Bodil Ejrnæs).



Ruinerne ved Qumran. Foto: Morten Høring Jensen.

Et møde med spedalskhed i Indien

Amerikaneren Shane Claiborne arbejdede på et tidspunkt blandt fattige i Indien og beskriver i bogen, *Den uimodståelige revolution*, sit møde med spedalskhed:

"Af de spedalske lærte jeg, at spedalskhed er en sygdom, der er karakteriseret ved følelseløshed. Smitten gør huden ufølsom, og nerverne kan ikke længere mærke, når kroppen brydes ned. Den måde, man opdagede sygdommen på, var faktisk ved at stryge en fjer hen over huden, og hvis personen ikke kunne mærke noget, fik han diagnosen spedalsk. Som behandling fik man skåret det angrebne væv væk, indtil personen kunne mærke noget igen".

Rundrejser:

Israel d. 31. okt. - 9. nov.
d. 21. - 28. dec.

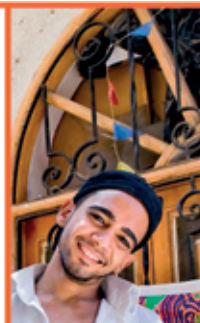
Bibel- og badeferie:

Egypten d. 5. - 12. nov.

Krydstogt:

Middelhavet d. 7. - 18. nov.

tlf. 75 922 022
fxr@felixrejser.dk



felix
rejser.dk



Et ben angrebet af tuberkuloid spedalskhed, der forårsager plamager med hævet og ødelagt skind. Foto: © Wikipedia.



En mand angrebet af lepromatøs spedalskhed, der forårsager knobret hud (den såkaldte blomstrende form). Foto: © Wikipedia.

Spedalskhed på lægens bord

Ægte spedalskhed kaldes også Hansens Sygdom. Den skyldes bakterien *Mycobacterium leprae*, der overføres ved berøring. Den er dog forholdsvis lidt smitsom og rammer især børn, mens det for voksne kræver langvarig kontakt for at smitte. Den udvikler sig langsomt i kroppen, og spedalske vil typisk leve mange år, mens kroppen bliver mere og mere ødelagt. Den danske spedalskhedsforsker, Jesper Lier Boldsen, anslår, at i visser perioder i Middelalderen var næsten hele den danske befolkning smittet fra barnsben af, og mellem en fjerdedel og halvdelen af de voksne udviklede sygdommen.

Spedalskhed kendes i to hovedformer: tuberkuloid spedalskhed (den glatte form), der forårsager plamager med misfarvet og hævet hud, hvor nervesystemet er ødelagt, og lepromatøs spedalskhed (den knudrede eller blomstrende form), der forårsager knobret hud. I begge tilfælde er der tale om, at bakterien formerer sig uhemmet i hud og nerver og langsomt nedbryder kroppen indefra som udefra.

Dertil kommer, at bakterien angriber knogler og gør dem porøse. Næsebrusken, øjenhulerne og ganebrusken nedbrydes. Det forårsager ofte indfalden næse, blindhed og tab af tænder. Disse kendetegn gør, at skeletter fra spedalske kan genkendes.

I dag kan spedalskhed helbredes ved en langvarig medicinsk behandling. Ødelagt væv kan dog ikke genoprettes. Langt de fleste tilfælde af spedalskhed forekommer i Indien og andre varme og fattige lande. Ifølge verdenssundhedsorganisationen WHO er antallet af spedalske i verden i dag voldsomt reduceret fra 10-12 mio. i 1980'erne til under 250.000. Den sidste rest af spedalske findes blandt verdens absolut fattigste og oftest blandt børn. Men med politisk og medmenneskelig vilje vil sygdommen kunne udryddes på under en generation (kilde: www.who.int/lep/en).

og dermed ikke i den normale vindretning fra vest. Tempelrullen fra Dødehavsskrifterne fortæller, at der lå en sådan koloni øst for Jerusalem, og senere rabbiniske kilder foreskriver, at man altid skal gå vest om en spedalsk for ikke at blive ramt af uren vind.

Også Lukas giver et eksempel på, hvordan spedalske var tvunget til at opholde sig uden for byerne og leve sammen i grupper eller kolonier. På et tidspunkt er Jesus på vej ind i en landsby tæt ved Samaria. Ti spedalske står sammen uden for byen. På afstand får de øje på Jesus, hvorefter de råber ham op, så han ikke behøver at komme dem nær (Luk 17,11-19).

JESUS I SLOWMOTION

Anderledes er det med den spedalske person, Jesus møder uden for Kapernaum. Tilsyneladende er han så desperat, at han trænger sig helt hen til Jesus og kaster sig ned for hans fødder (Mark 1,40). Måske er det sygdommens "afmenneskeliggørelse", der får ham til at handle sådan. Den spedalske er isoleret fra sin familie, landsby og fra at bede til Gud i templet. Han er som et "levende lig", der blot venter på at blive et "dødt lig".

Det syn bevæger Jesus dybt. Markus fortæller, at han "ynkedes over ham" (1,41). Ordet, der er oversat med at ynkes, *splangnizomai*, kommer af samme rod som ordet for "indvolde", *splangna*. Det betegner den følelse, vi kan opleve, når noget bevæger os overraskende dybt – vi mærker det som en trykken-i-maven-følelse.

Jesus forholder sig ikke diagnostiserende og professionelt til manden 'efter loven'. Han forholder sig til ham med hjertet. Præcis som når han et par kapitler senere er ved at eksplodere i vrede over farisæernes lov-kølige test af, om Jesus vil helbrede en mand med en vissen hånd på en sabbat (3,1-6). Han kunne jo bare vente til dagen efter!

Følelsen bliver fulgt op af handling. Nærmest som i slowmotion får vi beskrevet, hvordan Jesus reagerer på synet ved først at række hånden ud og så røre ved

ham. Jesus overskrider godt og grundigt loven om at holde sig på afstand af den smittefarlige urenhed og berører den spedalske – måske som det første raske menneske i årevis.

Og siger: "Jeg vil, bliv ren!"

EN RENHED STÆRKERE END URENHEDEN

Der var ikke noget at sige til, at jøderne omkring Jesus ikke kunne forstå hans handlinger som andet end lovstridige. Denne helbredelse viser i sig selv, hvad der var det nye med Jesus: Han vendte op og ned på styrkeforholdet mellem ren og uren.

Moseloven beskriver det urene som den stærkere kraft, der kan besmitte det rene, så det må renses ved ofringer i templet. Med Jesus er det modsat: Hans renhed er den stærkere kraft, der 'smitter' det urene med renhed.

Efterhånden blev det tydeligt for jøderne, at Jesus ikke blot gjorde krav på at være en ny profet i rækken. Noget helt nyt var på spil. Med ord og handlinger fremstillede han sig selv som et nyt tempel (jf. f.eks. Joh 2,19) og et nyt mødested mellem Gud og mennesker, hvor selv synden – den største urenhed af alle – kan renses bort. —■

BLIV ABONNENT PÅ

Ordet & israël

- Aktuelt nyt fra Israel
- De bibelske profetier
- Messianske jøder
- Bibelens jødiske baggrund

Resten af 2011: GRATIS

For unge:
gratis indtil du fylder 26 år!

kontor@ordetogisrael.dk • Tlf.: 86 98 79 12
www.ordetogisrael.dk

KREATIVITET TIL TIDEN

Freehand 



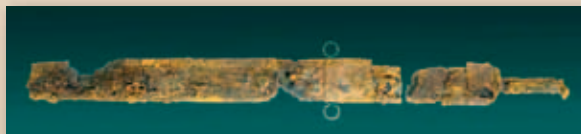
Freehand.dk | idé | markedsføring | illustration | design | web

NYT TUNNELSYSTEM GEMTE PÅ FLOTTE SKATTE NÆR TEMPLET

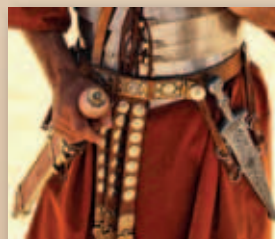
Under udgravningerne af den tunnel, der løber fra tempelpladsen og mod syd til Siloadammen, gjorde arkæologer for nyligt et bemærkelsesværdigt fund af et velbevaret romersk sværd. Selv dets læderetui var delvist bevaret. Romerske legionærer bar to sværd. Et kortere (*machaira* på græsk) og et længere (*rhomphaia* på græsk), jf. foto. Det fundne sværd er 60 cm og derfor det lange af dem. Arkæologerne mener, at det sandsynligvis blev begravet i tunnelen under den jødiske opstand mod Rom i år 66-70. Vi får altså her et direkte glimt i den historie, der førte til Jerusalems ødelæggelse.

Man gjorde også et andet opsigtsvækkende fund under disse udgravninger, nemlig en lille sten med en indridset menorah. Indridningen blev sandsynligvis lavet som tidsfordriv uden et egentligt formål. Udgraverne foreslår, at den blev lavet af en person, der netop havde været i templet og set selve den syvarmede lystage, der stod i templet på Jesus tid. Hans kunstneriske evner rakte dog kun til at få fem arme med!

Læs mere på TELs linkside og se en video fra tunnelsystemet.



Et velbevaret romersk sværd på 60 cm. Bemærk læderetuiet ved skaftet. Foto: © Israel Antiquities Authority.



En romersk soldat bar to sværd, et kort og et langt. Det nyligt fundne er af den lange type. Foto: © Ferrell Jenkins.

En indridsning af en lystage på en lille sten blev fundet lige ved tempelpladsen. Måske er den lavet med selve den syvarmede lystage i templet som model. Foto: © Israel Antiquities Authority.

